

ASIA**Käräjätuomarin menettely riita-asiassa****KANTELU**

Kanteliija arvosteleo oikeuskanslerille 18.1.2019 osoittamassaan kantelussa Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomarin menettelyä riita-asian haastehakemuksen käsittelyä koskevassa asiassa. Kantelijan mukaan käräjätuomari oli kantelijan (riita-asian kantaja) asiamiehelle osoittamalla sähköpostilla ilmoittanut ennakkokantansa kantajan vaatimuksiin. Kanteliija oli kertomansa mukaan käräjätuomarin voimakkaan ennakkoasenteen vuoksi sähköpostin saatuaan peruuttanut kanteensa, vaikka katsoi edelleen vaatimuksensa perustelluiksi. Kanteliija oli kokenut, ettei hänellä ”ollut enää minkäänlaista luottamusta asiansa jatkamiseen tai eteenpäin viemiseen käräjätuomarin johtamassa prosessissa. Kanne on tullut peruuttaa, vaikka siinä esitetyt vaatimukset ovat olleet perusteltuja ja asian valmistelusta on koitunut todellista vaivaa”. Kanteliija katsoo, ettei käräjätuomari ole menetellyt asiassa käräjätuomarilta edellytettävällä tavoin riippumattomasti ja objektiivisesti.

SELVITYS

Helsingin käräjäoikeudelta on pyydetty selvitys ja lausunto. Käräjäoikeuden 25.2.2019 toimitama aineisto on sisältänyt Helsingin käräjäoikeuden laamannin lausunnon ja käräjätuomarin selvityksen.

Selvitys ja lausunto toimitetaan kantelijalle tämän ratkaisun liitteenä.

RATKAISU

Tapahtumatietoja

Kantelusta ja käräjätuomarin selvityksestä ilmenee, että kantelija oli yhdessä puolisonsa kanssa toimittanut Helsingin käräjäoikeuteen haastehakemuksen riita-asiassa 8.11.2018. Haastehakemukseen oli kantajien asiamieheksi merkitty kantelijan puoliso, luvan saanut oikeudenkäyntiasiamies.

Asia oli jaettu käräjätuomarille, joka oli 13.11.2018 lähettänyt oikeusasiamiehelle seuraavan sähköpostiviestin:

” ...ottamatta mitenkään kantaa haastehakemuksessanne esittämiinne näkemyksiin vahvistusintressistä tai mieleen tulevasta vaatimusten mahdollisesta ennenaikaisuudesta, tiedustelen, haluatteko, että asiassa annetaan haaste siitä huolimatta, että tällaisessa asiassa oikeudenkäyntikulujen korvausta koskeva kysymys saatetaan aikanaan joutua arvioimaan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 4 §:n säännöksen perusteella”.

Käräjätuomarin selvityksen liitteenä olleesta sähköpostiviestiketjusta ilmenee, että oikeusasiamies oli vastannut viestiin tiedustellen ”meneekö asiassa jo oikeudenkäyntimaksu, mikäli se peruutetaan?” Käräjätuomari oli vastannut, ettei maksua mene, kun haastetta ei ollut vielä annettu. Tämän jälkeen oikeusasiamies oli ilmoittanut sähköpostitse 14.11.2018 peruuttavansa haastehakemuksen.

Käräjätuomarin selvitys

Käräjätuomari on asiassa antamassaan selvityksessä katsonut, että hän ei ole edellä kuvatulla sähköpostiviestillään ottanut kantaa oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuteen eikä muutoinkaan pääasiassa mahdollisesti annettavaksi tulevaan ratkaisuun. Käräjätuomarin mukaan hänen viestinsä ei sisältänyt mitään kannanottoa kantelijan oikeusturvan tarpeeseen asiassa. Käräjätuomari on lisäksi todennut, että hän on tulkinnut oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 8 §:ää, jossa säädetään haasteen antamisesta viipymättä siten, ettei se tarkoita, etteikö käräjätuomari voisi tarvittaessa tarkastaa mieltään askarruttavaa seikkaa muutoin kuin haastehakemuksen täydennyskehotuksella esimerkiksi sähköpostilla tai puhelimitse.

Käräjätuomari on selvityksessään lisäksi kiinnittänyt huomiota siihen, että kantelijalla olisi ollut mahdollisuus esittää käräjäoikeudelle näkemyksensä asiansa käsittelijän puolueellisuudesta, jolloin käsittelijä olisi luultavasti vaihdettu. Kantelijalla on edelleen mahdollisuus saattaa asiansa vireille uudelleen, joten mikään oikeudenmenetys ei näin ollen ole voinut kohdata kantelijaa.

Asiaan liittyvät oikeusohjeet

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvussa on säädetty muun muassa haastehakemuksesta. Luvun 1 §:n 1 momentin (1052/1991) mukaan riita-asia pannaan vireille käräjäoikeuden kansliaan toimitettavalla kirjallisella haastehakemuksella. Tapahtuma-aikaan voimassa olleen pykälän 2 momentin mukaan asia tulee vireille ja sen valmistelu alkaa, kun haastehakemus saapuu kansliaan. Luvun 2 §:ssä säädetään yksilöidysti, mitä haastehakemuksessa on ilmoitettava. Tapahtuma-aikana voimassa olleen luvun 5 §:n 1 momentin (768/2002) mukaan, jos haastehakemus on puutteellinen, kantajaa on kehotettava määrääjassa korjaamaan puute, jos korjaaminen on oikeudenkäynnin jatkamiseksi tai vastauksen antamista varten välttämätöntä. Kantajalle on samalla ilmoitettava, millä tavoin haastehakemus on puutteellinen ja että kanne voidaan jättää tutkimatta tai hylätä, jos kantaja ei noudata kehotusta.

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n (1052/1991) mukaan tuomioistuimen on jätettävä kanne tutkimatta, jollei kantaja noudata hänelle annettua 5 §:ssä tarkoitettua kehotusta ja jos haastehakemus on niin puutteellinen, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi, taikka jos tuomioistuin ei muusta syystä voi ottaa asiaa tutkittavaksi. Tuomioistuimen on pykälän 2 momentin mukaan hylättävä kanne tuomiolla, jos kantajan vaatimus on selvästi perusteeton.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 8 §:n (1052/1991) mukaan, jollei kannetta ole 6 §:n mukaisesti jätetty tutkimatta tai hylätty, tuomioistuimen on viipymättä annettava haaste.

Arviointi

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin keskeisiä periaatteita ovat muun ohella tuomarin riippumattomuus ja siihen kiinteästi liittyvä menettelyllisen tasa-arvoisuuden periaate. Tuomarin tulee tehtävissään olla objektiivinen ja vailla asiaa koskevia ennakoasenteita. Tuomioistuimen toimintatapa tulee myös ulkoisesti tarkasteltuna ilmentää puolueettomuutta.

Käräjätuomari on antamassaan selvityksessä kiistänyt, että hänen riita-asian kantajalle osoittamassa sähköpostissa olisi otettu kantaa pääasiassa mahdollisesti annettavaan ratkaisuun tai muutoinkaan arvioitu kantajan oikeussuojan tarvetta tai otettu ennakkokantaa haastehakemuksen menestymisen mahdollisuuksiin.

Nähdäkseni käräjätuomari oli ottanut kantelijan asian ripeästi käsittelyyn ja hänen selvityksensä on luettavissa hänen ilmeisesti tarkoittaneen mahdollisimman joutuisasti ja kustannustehokkaasti pyrkiä käsittelemään kantelijan asia ajatellen myös hänen etuaan.

Asiassa tulee kuitenkin laajemmin arvioida myös riita-asian oikeudenkäynnin merkitystä perusoikeutena huomioiden siihen liittyvä oikeudellinen sääntely oikeusperiaatteineen. Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Se, että kanne ei käräjäoikeuden yksittäisen tuomarin käsityksen mukaan voisi menestyä tuomioistuinkäsittelyssä, ei voi olla peruste estää tai pitkittää riita-asian vireille saattamista tavoin, jota asiaa koskeva yksityiskohtainen lainsäädäntö ei tunnista.

Oikeudenkäymiskaareissa on, kuten edellä on selostettu, yksityiskohtaisesti säädelty riita-asian vireillepano tuomioistuimessa. Sisällöllisesti asia tulee käsitellä ainoastaan suullisessa, välittömässä ja keskitetyssä käsittelyssä. Valmistelutunnossa lisäksi tarkentuu vielä mahdollisuus asian sovinnolliseksi ratkaisemiseksi.

Oikeudenkäymiskaaren säännökset toki sallivat valmisteluvaiheessa epämuodollisen yhteydenpidon osapuolten ja tuomarin välillä. Säännöksistä itsestään, esitöistä (HE 32/2001 vp, s.

OIKEUSKANSLERIN VIRASTO

20, 33-34) ja oikeuskirjallisuudesta välittyy kuitenkin vahvasti kanta, jonka mukaan yhteydenpito ei saa vaarantaa tuomarin objektiivisuutta ja on lähtökohtaisesti tavoitteiltaan muodollista. Esimerkiksi oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 5 §:n 3 momentissa ”puhelinta tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen” tapahtuva yhteydenpito sidotaan haastehakemuksen täydentämiseen. Silloinkin yhteydenotto on luonteeltaan kehoitus ja liittyy haastehakemuksen korjaamiseen sellaiseksi, että oikeudenkäyntiä voidaan jatkaa tai vastaus antaa. (OK 5:5:1,2; Antti Jokela: Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu, Helsinki 2012, s. 363).

Kyse ei siis ole yleisestä neuvonnasta, puhumattakaan asian lopputuloksen ennakoinnista. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 19 §:ssä (1052/1991) vielä säännellään yksityiskohtaisesti, mitä valmistelussa on selvitettävä. Esillä ollut tilanne ei ole ollut myöskään tämän säännöksen tarkoittama eikä kyse ole myöskään ollut sovinnon aikaansaamiseksi tehdystä aktiivisesta prosessinjohtosta. (OK 5:19,4; OK 5:26,1; OK 5:26,2).

Vaikka mahdollisuus joustavampiin yhteydenpitomahdollisuuksiin ja aktiiviseen prosessinjohtoon tuodaan edellä mainitussa hallituksen esityksessä esille, tämä on kuitenkin sidottu johonkin tuomioistuimen tehtävään, kuten haastehakemuksen täydentämiseen, tiedottamisvelvollisuuteen taikka prosessinjohtoon pääkäsitteilyä itse valmisteluistunnossa valmisteltaessa. Myös esitöissä kuvatut esimerkit tilanteista, joissa täydennyttäminen sisällöllisistä tai muodollisista syistä olisi mahdollista, kuvastavat pidättyvyyttä (ks. HE 32/2001 vp, s. 34).

Haasteen antamisesta ja täydentämisestä on laissa säännökset, ei sen sijaan muusta siihen liittyvästä keskustelusta taikka ohjauksesta. Kyse on siten tarkemmin sääntelemättömästä asiasta. Yhteydenpitoa ei voi sinänsä pitää kiellettyinä, mutta tällaisella sääntelemättömällä alueella tulisi liikkua erityisen varovaisesti. Tulkinnanvaraiset tai varomattomat viestit voivat saada aikaan vaikutelman, että tuomari pyrkisi estämään kantajan pääsyn tuomioistuimeen, toimisi puolueettomuutensa vaarantaen tämän apuna, puolesta tai vastaan taikka että hänellä olisi syntynyt asiaan vahva ennakoasenne.

Käräjätuomarin näkemys, että käräjätuomarin tulee voida tarvittaessa tarkastaa mieltään askarruttava seikka muutoin kuin haastehakemuksen täydennyskehotuksella, esimerkiksi sähköpostilla tai puhelimitse, on sinänsä lähtökohtaisesti perusteltu. Tärkeää kuitenkin on, että varsinaisen tuomioistuinasian sisällöllisen käsittelyn ohella myös tällainen asian vireillepanoon liittyvä, käräjätuomarin selvityksessään epäviralliseksi kutsuma sähköposti- ja puhelinasointi on puolueetonta. Sen ei tule luoda tulkinnanvaraisuutta asianosaiselle esimerkiksi siitä, että tuomari olisi pelkän kanteen perusteella muodostanut pitkälle meneviä ennakkokäsityksiä oikeudenkäyntikulujen tuomitsemisesta tai asian ratkaisun lopputuloksesta muutoinkaan.

Käräjätuomarin selvityksestä ei ilmene, mitä hänen mieltään askarruttavaa seikkaa oli kantelijan avustajalta tarkoitus selvittää. Viesti näyttäisi olleen tulkinnanvarainen ja kantelijan kirjoituksessaan esittämä tulkinta on ollut ymmärrettävä. Tämä tulkinta johtaa myös asiaa koskevan oikeudenkäymiskaaren sääntelyn ja tuomioistuimen objektiivisuusvaatimuksen huomioiden kantajan näkökulmasta ongelmalliseen lopputulokseen.

Käräjätuomari oli viestissään viitannut oikeudenkäyntikulujen korvausta koskevaan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 4 §:n (1013/1993) säännökseen, jonka mukaan muun ohella, jos voittanut asianosainen on aloittanut oikeudenkäynnin ilman, että vastapuoli on antanut siihen aiheutta, taikka muutoin tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheuttanut tarpeettoman oikeudenkäynnin, hän on velvollinen korvaamaan vastapuolensa oikeudenkäyntikulut, jollei asiassa ilmenneisiin seikkoihin nähden ole aiheutta määrätä, että kumpikin asianosainen saa pitää oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Viittauksesta on kantelijalle perustellusti voinut syntyä vaikutelma, että käräjätuomarin on pitänyt kantelijan vireille panemaa oikeudenkäyntiä aiheettomana tai muutoin tarpeettomana ja että tarkoituksena on ollut varoittaa kantelijaa siitä aiheutuvasta oikeudenkäyntikuluriskistä.

Riita-asioiden usein korkeaksi koetut oikeudenkäyntikulut ovat keskeinen seikka, jota yksityishenkilöt joutuvat tarkoin harkitsemaan pohtiessaan riita-asiansa saattamista tuomioistuinten ratkaistavaksi. Kun asiaa käsittelevä tuomari ottaa omasta aloitteestaan kuluriskin esille jo ennen oikeudenkäyntiä kantajan lainoppineen avustajan kanssa, voidaan sen tulkita nostavan merkittävästi kantajan kynnystä saattaa asiansa tuomioistuimen ratkaistavaksi omasta vahvasta kanteen mukaisesta näkemyksestään huolimatta. Samaan suuntaan voidaan perustellusti katsoa vaikuttavan käräjätuomarin viestin maininta ”mieleen tulevasta vaatimusten mahdollisesta ennenaikaisuudesta”. Ennenaikaisena nostettu kanne tulee hylätä suoraan tutkimatta sen materiaalista sisältöä tarkemmin.

Kantelijan asiamies oli välittömästi käräjätuomarin viestin saatuaan päätnyt peruuttamaan perustelluksi katsomansa kanteen saamatta sitä tuomioistuimen arvioitavaksi. Tämä kantelijan johtopäätös on ilmeisimmin perustunut kantelussa esitettyyn tulkintaan ja ollut nähdäkseni ymmärrettävä.

Olen asiaa arvioidessani huomioinut sen, että kantajalla on asiassa ollut lainoppinut asiamies, riita-asia on ilmeisesti edelleen saatettavissa tuomioistuimen arvioitavaksi ja että käräjätuomari oli ottanut asian käsittelyyn viivytyksettä.

Toimenpiteet

Saatan käräjätuomarin tietoon edellä riita-asian vireillepanoa koskevasta viestinnästä esittämäni näkemyksen.

Tässä tarkoituksessa lähetän päätöksestäni jäljennöksen myös Helsingin käräjäoikeuden laamannille tiedoksi.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Petri Rouhiainen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE
POSTIOSOITE

Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN
TELEFAKSI

0295 16001
09 160 23975

E-MAIL
INTERNET

etunimi.sukunimi@okv.fi
www.okv.fi